

FILOZOFIJA ODGOJA

PREDAVANJE

BR. 11.

FILOZOFIJA ODGOJA

OBRAĐUJE:

- Ulogu filozofije u određenju pojma odgoja i odgojne prakse
- Ovisnost odgojnih koncepcija o razrješenju filozofijski bitnih pitanja
- Što je u odgoju bitno filozofijsko, a što u filozofiji bitno odgojno
- Odnos odgoja i obrazovanja

“(I)pak se ljudi i prečesto bave onim o čemu »pojma nemaju«, i još gore, niti se ne trude da do njega dođu. Posljedice toga nigdje, međutim, nisu tako tragične kao u odgoju. Jer, cipele koje je proizveo loš postolar moguće je uz neznatnu štetu baciti i napraviti nove, ali dijete ili čovjeka koji je žrtva nečijeg odgojnog promašaja nije moguće ni baciti ni zamijeniti za boljeg. Stoga je odgoj nadasve ozbiljan i odgovoran posao. Posao kojim se, nažalost, kao ni jednim drugim bave oni koji o njemu ‘pojma nemaju’... iako ne samo da nisu izučili pedagoško umijeće, nego se čak nikada u životu nisu pitali, niti su si slijedom toga ikada odgovorili na pitanje: što je odgoj?”.

Milan Polić, “Filozofija odgoja”(2002)

- Iako od Sokrata i Platona nadalje filozofi znatnu pažnju posvećuju odgoju, **sve do 20. stoljeća – primjećuje Polić – ne postavljaju osnovno pitanje o odgoju: što je odgoj?**

“Oni se bave predmetom odgoja, načinom odgoja, sredstvima odgoja i ponajviše ciljem odgoja, a da osnovno pitanje: što je odgoj, ne postavljaju **kao da je odgovor na njega samorazumljiv.**” (Polić, 2002) (kao ljubav: Umjeće ljubavi, E. Fromm)

- Posljedica je toga bila da se **odgoj najčešće svodio na gojidbenu manipulaciju kojom se dijete instrumentaliziralo, i to najčešće one politički zadane (tzv. “državotvorni odgoj”).**

pitanje o tome što je odgoj vodi do svrhe odgoja : a one je “u njemu samom, tj. u razvijenoj osobnosti pojedinca.” (Polić, 2002)

pojmovno određenja samog odgoja **podrazumijeva određenje svrhe i ciljeva odgoja**, da bi se tek potom i na osnovi toga odredila sredstva, načini, čimbenici itd.

To vodi do:

- promišljanja biti čovjeka,
 - njegova odnosa spram zajednice u kojoj živi i biva odgajan,
 - načina i sredstava komunikacije, spoznaje i uloge znanja,
 - njegova prijenosa i odnosa spram vrijednosti itd...
- (Polić, 2002)

“Dakle, određenje pojma odgoja bitno je vezano za određenje pojma čovjeka i svijeta, a u promišljanju tih pojmova sudjeluju mnoge filozofske discipline.

to znači da određenje pojma odgoja u dosegu je jedino filozofije i to zbog vrijednosne dimenzije koju takvo određenje ima.

(M. Polić, 2002)

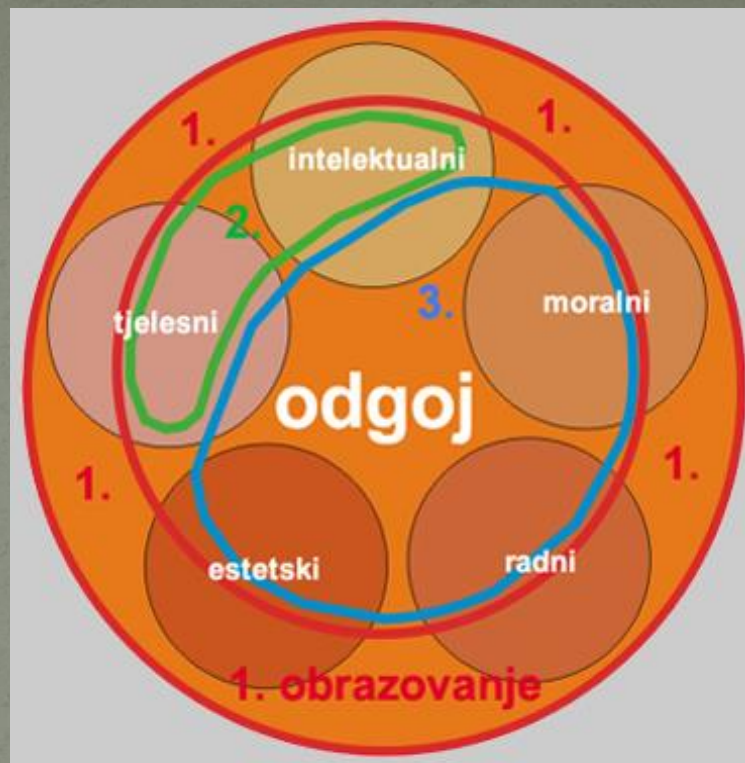
“Razdvajanje odgoja i obrazovanja... pojmovno prisutno u samom izrazu ‘odgoj i obrazovanje’... znak je rascjepa onoga što je u samoj biti svijeta, tj. čovjeka, oduvijek bilo zajedno, kao ono što *jest* bilo i ono što *treba biti*, kao *znanje* i *htijenje (vrijednosti)*, kao *prošlo* i *buduće*.

.....

Drugim riječima, *uvjetom opstanka svijeta jest to da mišljenje cjeline svijeta uskoro postane opće*. Ključno mjesto tu pripada odgoju (obrazovanju). Ali ne odgoju koji ne bi uključivao obrazovanje, i ne obrazovanju koje ne bi bilo bitnim načinom odgoja...”

(Milan Polić, *Odgoj i svije(s)t*, 1993)

GRAFIČKI PRIKAZ
NAČINA NA KOJI
SU ODGOJ I
NJEHOVI
POJEDINI VIDOVI
PRIKAZANI U
PEDAGOŠKOJ
ENCIKLOPEDIJI, U
ODREDNICI
“OBRAZOVANJE”

1. Proces usvajanja znanja, umijeća i navika (OBRAZOVANJE)
2. Proces razvijanja tjelesnih i intelektualnih snaga i sposobnosti
3. Proces obogaćivanja čuvstvene i izgrađivanja voljne sfere čovjekova bića, odnosno razvijanja pozitivnih ljudskih osobina, formiranja uvjerenja i stavova i adekvatnih ljudskih postupaka

ODGOJ U
UŽEM
SMISLU

- Odgoj je dakle oživljavanje ljudskog života čovjeka kao „kulturnog bića koje povijesno opstoji samo kultivacijom vlastita života”.

- Ono je dakle „djelatnost utemeljena u brizi, skrbi i poštovanju za svoj predmet, tj. za ono ljudski raspoloživo koje se njeguje i čijem se ljudski mogućem razvoju teži.”

M. Polić, *K filozofiji odgoja* (1993)

- No problem nastupa s određenjem biti ljudskoga.

- Pogreške u shvaćanju:

- da se čovjeka misli kao nešto vječno, gotovo i čovjeku dano sa samim rođenjem (čovjek kao “prirodno biće” kojemu je ta bit prirođena).

- da se čovjekova bit određuje kao društveno dana, što znači da dijete treba jednostavno biti socijalizirano (teorija tabule rase po kojoj dijete – za razliku od drugih bića može biti predmet bilo kakvog oblikovanja i preoblikovanja).

Naime, fali povijesna dimenzija razumijevanja svijeta i čovjeka.

Nasuprot toga odgoj je:

“razvitak čovjekovih bitnih snaga, njegovih ljudskih moć, njegovih stvaralačkih moći, kojima se čovjek u proizvodnji vlastita svijeta potvrđuje kao slobodno biće, kao na sama sebe oslonjeno biće, kao biće koje pripada sebi samome.

To je njegova bit kao čovjeka.

Odgoj je dakle djelatnost kojom se čovjekove moći razvijaju prema maksimalnim mogućnostima, a to znači tako da mu put prema drugačije mogućem uvijek ostaje otvorenim. Sve što svijet jest, ili može biti, jest to, ili to može biti, samo za čovjeka i po čovjeku, pa je u odgoju čovjeka prisutno postojeće i moguće stanje svijeta. „ (Polić)

Dok (IDEALNO) obrazovanje je :

Formiranje, stvaranje čovjeka, u vidu njegovog oblikovanja unutar određene kulture na odgojan način. Dakle, na način koji brine za ono što je bit ljudskog, za slobodu.

(Naime, da bi djetetove moći postale njegove mogućnosti, one moraju dobiti realan okvir određene kulture, jer samo je tako moguće povijesno postati čovjekom.

To oblikovanje čovjekovih moći u duhu određene kulture jest obrazovanje, a kao istodobni razvitak čovjekovih bitnih snaga ono je odgoj". (M. Polić, *Odgoj i svije(s)t*)

Za Polića **obrazovanje** je „**temeljna odgojna djelatnost** kojom se u okviru određene kulture razvijaju djetetove, odnosno čovjekove **umne sposobnosti; stjecanje naobrazbe, oblikovanje"**

(Čovjek, odgoj, svijet)

Bit odgoja (obrazovanja) je sloboda kao povijesne mogućnosti da uvijek bude drugačiji

To znači da odgoj (obrazovanje) svrhu nalazi u sebi samome.

To znači da *ne služi ničemu, da nema nikakvog zadatka, da nije ni u kakvoj funkciji.*

On jest praizvodnja čovjeka (svijeta) po njemu samome, a ne posredno.”

(M. Polić, *Odgoj i svije(s)t*)

“I tako se filozofijski propitujući pitanje "što čovjek zapravo jest", na jednome od mogućih puteva, dospijeva do "odgovora", koji, naravski, nije nikakova "definicija čovjeka". **Čovjek jest pitanje, to jest čovjek "je" sloboda koja kroz ljubav traži (svoju) istinu.** Ukoliko je ovo: sloboda koja kroz ljubav traži svoju istinu, druga riječ za filozofiju, utoliko se može kazati: čovjek jest filozofija. Čovjekom biti isto je što i istinski filozofirati. Istinski pak filozofirati tu je isto što i bivati odista čovjekom. Bivati odista čovjekom isto je što i istinski "odgajati" i "obrazovati". Ovdje leži mogućnost i nužnost nečega takvog kao što je PAIDEJA. Paideja je jedno od imena za filozofiju, to će reći, ime za jedan od bitnih načina na koji filozofija jest u filozofiranju.”

(Branko Despot, *Filosofia kao paideia*, 1991)

“Paideja ili ‘odhrana’ prethodi razlikovanju ‘odgoja’ i ‘obrazovanja’. Odgaja se i obrazuje vazda čovjek, kao biće, po ovoj ili onoj instituciji (primjerice, obitelj, društvo, država) a za ovu ili onu svrhu (npr. domesticirano, društveno biće, moralno i građanski lojalno, unutar ‘mrvljenja’ rada upotrebljivo). Paideja pak pogađa ‘ono’ kojega nema i nije ‘odhrana’ za nešto (izvanjska svrha) , nego je ‘stega i uzgoj’ za sebe sama”.

(B. Despot, 1991)

Drugim riječima, odgoj i obrazovanje svedeni na funkcionalno obrazovanje za vanjsku svrhu tek su privid odgoja i obrazovanja, te ih je utoliko bolje nazivati manipulacijom i indoktrinacijom.

“Što će se filozofijsko prepoznati u odgoju, a što odgojno u filozofiji ovisi, dakako, o tome kako će biti pojmljeni, s jedne strane odgoj, a s druge strane filozofija.

Za filozofiju se zna da je ona, u skladu sa svojim imenom (filo-sofia), traganje za istinom, koje je moguće samo kao čovjekovo nesputano promišljanje sebe i svijeta,

I ako je čovjek u svojoj biti istinoljubivo, slobodoljubivo i stvaralačko biće, onda je on, dosljedno tome i spomenutom povijesnom određenju filozofije, upravo filozofsko biće.”

Stoga valja zaključiti da je bavljenje filozofijom dio svakog istinski odgojnog djelovanja. To je ono što je bitno filozofijsko u odgoju.”

(M. Polić, 2002)

Budući da filozofija je nadasve praktična i u promjeni svijeta angažirana, pa je odatle i njegovo zanimanje za odgoj, kao izravni način izmjene svijeta, iskonsko...

Stoga valja zaključiti da je odgojno djelovanje dio svakog istinski filozofskog napora. To je ono što je bitno odgojno u filozofiji.”

(M. Polić, 2002)